

Голові разової спеціалізованої вченої ради
PhD 12766
Маріупольського державного університету
д.і.н., професору
Грідиній Ірині Миколаївні

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора політичних наук, професора, професора кафедри політичних наук Українського державного університету імені Михайла Драгоманова Новакової Олени Вікторівни на дисертаційну роботу КУХОЦЬКОЇ Тетяни Григорівни на тему: «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності», подану до захисту у разову спеціалізовану вчену раду PhD 12766 Маріупольського державного університету на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія (галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки)

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку глобалізованого інформаційного суспільства політичні комунікації набувають визначального значення як один із ключових механізмів функціонування політичних систем, формування громадської думки та забезпечення взаємодії між владою і суспільством. Інтенсивна цифровізація, стрімке поширення соціальних медіа, розвиток мережевих технологій і зростання ролі штучного інтелекту істотно трансформують комунікаційні процеси, змінюючи як інструменти, так і форми політичної участі, мобілізації та впливу на масову свідомість. У цьому контексті політична комунікація перестає бути виключно каналом передачі інформації, перетворюючись на важливий чинник конструювання соціально-політичних смислів, символів та ідентичностей.

Особливої ваги зазначена проблематика набуває в умовах загострення гібридних загроз, коли інформаційно-комунікаційний простір стає одним із головних полів протистояння. Сучасні конфлікти дедалі більше характеризуються використанням не лише військових, але й інформаційно-психологічних інструментів впливу, спрямованих на зміну ціннісних орієнтацій, підрив довіри до державних інститутів і дестабілізацію суспільств. У таких умовах політична ідентичність постає як вразливий, але водночас стратегічно важливий ресурс, що визначає рівень консолідації суспільства, його здатність до опору зовнішнім впливам та збереження державності.

Для України ця проблематика має особливо актуальний характер у зв'язку з тривалою російською агресією, яка супроводжується масштабними інформаційними кампаніями, спрямованими на делегітимації української державності та розмивання національної політичної ідентичності. Активне використання пропаганди, дезінформації та маніпулятивних комунікаційних практик зумовлює необхідність глибокого наукового осмислення ролі політичних комунікацій у процесах формування та трансформації ідентичнісних орієнтацій громадян.

Водночас динамічні зміни у структурі політичної комунікації в Україні, зокрема зростання ролі цифрових платформ, соціальних мереж і нових форм громадянської участі, актуалізують потребу у комплексному дослідженні їхнього впливу на політичну ідентичність як на рівні окремих соціальних груп, так і суспільства в цілому. Враховуючи недостатню розробленість проблеми взаємозв'язку політичних комунікацій та політичної ідентичності в умовах сучасних безпекових викликів, її наукове опрацювання є своєчасним і необхідним.

Таким чином, актуальність дисертації Т. Кухоцької зумовлена як загальносвітовими тенденціями трансформації політико-комунікаційних процесів, так і специфічними викликами, що постають перед Україною в умовах гібридної війни, що визначає його значущість як у теоретичному, так і в прикладному вимірах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проводилося в рамках комплексної теми «Актуальні проблеми світових політичних процесів» (Державний реєстраційний номер: 0122U001563) кафедри політології та міжнародних відносин Маріупольського державного університету. Внесок авторки у розробку зазначеної теми полягає в аналізі ролі політичних комунікацій у формуванні, просуванні та захисту політичної ідентичності української держави в умовах російської агресії, яка зокрема передбачає ідеологічну складову у форматі ідеологічної концепції «руського миру».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Т. Кухоцької, забезпечується цілісним і міждисциплінарним підходом до аналізу політичних комунікацій як складного соціально-політичного феномену та їхнього впливу на процеси формування політичної ідентичності. Авторкою використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів політичної науки (системний, структурно-функціональний, порівняльний, контент-аналіз тощо), що у поєднанні з ґрунтовною джерельною базою забезпечує належний рівень достовірності отриманих результатів. Логіка побудови роботи, послідовність викладу матеріалу та чітке структурування розділів сприяють комплексному розкриттю поставлених завдань.

Перший розділ дисертації присвячено теоретико-методологічним засадам дослідження, і саме тут закладено концептуальний фундамент роботи. У підрозділі 1.1 авторка не лише розглядає класичні та сучасні підходи до розуміння політичної комунікації, а й акцентує увагу на її трансформації в умовах цифровізації, що є особливо цінним з огляду на актуальні тенденції розвитку інформаційного суспільства. У підрозділі 1.2 продемонстровано високий рівень наукової ерудиції, систематизовано наукові джерела та виокремлено ключові напрями дослідження політичної ідентичності. Особливої уваги заслуговує акцент на міждисциплінарній цій категорії, що поєднує політичні, соціологічні та психологічні підходи. У підрозділі 1.3 обґрунтовано методологічний інструментарій дослідження; цінним є поєднання якісних і кількісних методів, а також спроба адаптації контент-аналізу до дослідження сучасних цифрових комунікацій.

Другий розділ має прикладний характер і присвячений аналізу трансформацій політичних комунікацій в Україні. У підрозділі 2.1 авторка пропонує власне бачення еволюції політичних комунікацій у вітчизняному контексті, враховуючи вплив суспільно-політичних змін, зокрема революційних подій та процесів демократизації. Цікавим є акцент на зміні ролі громадян як активних суб'єктів комунікації, що свідчить про перехід від вертикальних до більш горизонтальних моделей взаємодії. У підрозділі 2.2 особливу наукову цінність становить аналіз соціальних мереж як середовища формування політичних смислів і мобілізації, причому Т. Кухоцька не обмежується описом їхніх функцій, а підкреслює амбівалентність: як інструменту демократизації та водночас джерела дезінформаційних ризиків.

Третій розділ є концептуально найбільш насиченим, оскільки присвячений безпосередньо взаємозв'язку політичних комунікацій та політичної ідентичності. У підрозділі 3.1 авторка обґрунтовує багатофакторну природу формування політичної ідентичності, поєднуючи інституційні, культурні та символічні чинники. Особливої уваги заслуговує виділення нових символічних маркерів ідентичності (зокрема образів волонтера, громадського активіста), що відображає специфіку українського контексту останніх років. У підрозділі 3.2 важливим є аналіз інформаційно-психологічного впливу в умовах гібридної війни, де дисертантка демонструє глибоке розуміння механізмів зовнішнього впливу на політичну свідомість і ідентичність. Оригінальність представленої роботи полягає в поєднанні аналізу комунікаційних стратегій із дослідженням їхніх наслідків для трансформації ідентичнісних орієнтацій.

У висновках до розділів і загальних висновках дисертації авторка узагальнює отримані результати, формулюючи низку теоретичних положень і практичних рекомендацій. Обґрунтованість висновків підтверджується їх логічним зв'язком із поставленими завданнями та отриманими емпіричними результатами. Практичні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності політичних комунікацій та протидію деструктивним інформаційним впливам,

мають прикладне значення і можуть бути використані в діяльності державних органів та інститутів громадянського суспільства.

Загалом ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації є достатньо високим, що свідчить про цілісність, системність і наукову зрілість проведеного дослідження.

Наукова новизна та практична цінність дисертації. Наукова новизна роботи обумовлена поставленими завданнями й полягає у комплексному дослідженні політичних комунікацій як фактору формування політичної ідентичності. В процесі дослідження було отримано наступні результати:

Вперше:

– здійснено комплексний аналіз політичних комунікацій як фактору формування політичної ідентичності;

– з'ясовано, що ідентичнісний чинник війни РФ проти України включає два основних процеси, які спрямовані на різні групи населення та передбачають застосування різних стратегій та різні канали впливу: протидія процесам формування консолідованої ідентичності української політичної нації (об'єктом впливу є громадяни України, зокрема і на тимчасово окупованих територіях) та перешкоджання сприйняттю українців як консолідованої політичної нації з власною політичною ідентичністю (об'єктом впливу є населення РФ та іноземних держав, перш за все, союзників України).

– запропоновано методи протидії деструктивному впливу з боку РФ в сфері політичної ідентичності з урахування специфіки грізних груп адресатів: громадяни України на контрольованих Києвом територіях; населення тимчасово окупованих територій; населення РФ; населення іноземних держав (перш за все Європи та інших союзників України).

Удосконалено:

– розуміння базових поняттєвих категорій з тематики дослідження, зокрема таких понять як «політична комунікація», «політична ідентичність», «соціальні медіа», «пропаганда», «політична культура»;

– класифікацію основних інструментів політичної комунікації з урахуванням останніх тенденцій, зокрема поширення впливу соціальних медіа та штучного інтелекту, класифікацію основних структурних елементів політичної ідентичності;

– типологізацію етапів розвитку політичної комунікації в Україні – на основі систематизації чинних підходів розроблена авторська періодизація етапів розвитку політичної комунікації в Україні.

Отримали подальший розвиток:

– наукове осмислення політичної комунікації, її особливостей в сучасному світі, вплив новітніх технологій на її еволюцію, основні переваги та потенційні виклики та загрози;

– обґрунтування основних засад гібридної війни, зокрема специфіки її реалізації проти України, еволюція, інструментарій, механізми;

– дослідження політичної ідентичності української нації, її місце в політичних процесах та стратегії національної безпеки, проблема пострадянської ідентичності.

Теоретичні положення, висновки та узагальнення дисертаційної роботи можуть використовуватися органами місцевого самоврядування, виконавчої влади та іншими стейкхолдерами в процесі формування єдиного підходу щодо розбудови політичної ідентичності (як на рівні держави, так і на рівні окремих територіальних громад), розробки підходів до протистояння російській дезінформації та маніпуляції, розробки комплексної стратегії щодо захисту української політичної ідентичності від гібридної агресії РФ, формування позитивного іміджу України в країнах Європи, роботи з населенням тимчасово окупованих територій.

Положення та матеріали дисертації можуть бути використані у навчальному процесі, під час підготовки навчального контенту та розробки методичної літератури, викладання дисциплін: «Політичні процеси та політичні відносини», «Політологія», «Соціологія», «Політичні комунікації», «Політична психологія», «Політична культура» тощо (довідка № 01-30/75.1 від 23.02.2026 р.).

Повнота викладення положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Теоретичні положення та основні висновки дисертації викладені в 11 наукових публікаціях, серед них 4 статті в наукових фахових виданнях України; 7 матеріалів науково-практичних конференцій. Вимоги до кількості, обсягу та змісту наукових публікацій, необхідних для захисту кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії, Т. Кухоцької виконано.

Дотримання вимог академічної доброчесності та відповідність встановленим вимогам. Дисертаційне дослідження Т. Кухоцької являється повністю оригінальними та самостійним науковим доробком, виконаним з дотриманням всіх принципів академічної доброчесності. Авторка здійснює посилання на всі теоретичні та емпіричні розробки, данні з яких використовує в своїй роботі. Дисертація відповідає вимогам щодо змісту та оформлення академічних робіт подібного типу. Вона складається зі вступу, 3 розділів, 6 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і літератури. Загальний обсяг рукопису становить 244 сторінки (з них 178 сторінок основного тексту). Список використаних джерел та літератури налічує 319 позицій.

Дискусійні положення та зауваження. Відзначаючи наукову цінність, теоретичну новизну та практичну значущість дисертації Т. Кухоцької «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності», вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні положення, які мають переважно уточнювальний та рекомендаційний характер і спрямовані на подальше поглиблення наукової розробки теми:

1. У підрозділі 1.1 авторка демонструє високий рівень теоретичної підготовки, комплексно аналізуючи сутність політичної комунікації, її функції та структурні елементи. Водночас у тексті простежується певна термінологічна тотожність понять «політична комунікація» та «інформаційно-комунікаційний вплив». З огляду на це, доцільним видається чіткіше розмежування цих категорій, оскільки перше має ширший системний характер, тоді як друге є радше інструментальним виміром.

2. Позитивно оцінюючи здійснений у підрозділі 1.1 (с. 30–35) ґрунтовний огляд наукових підходів до розуміння комунікації, що свідчить про широку теоретичну базу дослідження, необхідно відмітити переважно дескриптивний характер викладу матеріалу. Наукова вага цього підрозділу збільшилася б у випадку запропонування авторської типології методів або концептуальної моделі дослідження, що дозволило б посилити аналітичний характер викладу та підкреслити власний внесок дисертанта.

3. У підрозділі 2.1 дисертантка здійснює змістовний аналіз трансформації політичних комунікацій в Україні, враховуючи історичний контекст і пострадянську спадщину. Водночас авторська періодизація підетапів розвитку політичної комунікації після 2004 року потребує більш чіткого теоретичного обґрунтування критеріїв її побудови, що дозволило б уникнути певної умовності етапізації (с.80).

4. У підрозділі 2.2 авторка ґрунтовно розкриває роль соціальних мереж як інструменту політичної комунікації, підкреслюючи їх мобілізаційний потенціал, обґрунтовано підкреслює ризики дезінформації та маніпуляцій у цифровому середовищі. В той же час, було б доцільно більш детально диференціювати функціональні особливості окремих платформ, оскільки специфіка їх аудиторій і алгоритмів суттєво впливає на характер політичної взаємодії, ширше розкрити інституційні механізми протидії дезінформації та маніпуляції, зокрема роль державних органів, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства та міжнародних партнерів в цих процесах.

5. У підрозділі 3.2. авторка пропонує власні рекомендації щодо протидії деструктивним інформаційним впливам(с. 185–188), що свідчить про прагнення надати дослідженню не лише теоретичного, але й прикладного спрямування. Важливо, що запропоновані положення базуються на ґрунтовному аналізі сучасних викликів у сфері інформаційної безпеки та враховують специфіку гібридних загроз, з якими стикається Україна. Разом із тим, з огляду на

значний практичний потенціал напрацьованих рекомендацій, доцільним було б їх подальше розгортання через конкретизацію механізмів реалізації, зокрема, визначення чітких інституційних суб'єктів, інструментів впровадження, а також можливих етапів імплементації в межах державної політики. Така деталізація не лише посилила б прикладну цінність роботи, але й сприяла б її використанню як основи для розробки відповідних стратегій та програм на національному рівні, що, у свою чергу, підкреслює актуальність і практичну значущість проведеного дослідження.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка є цілісною, самостійною та науково обґрунтованою працею, що робить вагомий внесок у розвиток сучасної політичної науки.

Загальний висновок. Враховуючи актуальність дисертаційної роботи, її наукову новизну, теоретичне і практичне значення, вважаю, що дисертація Кухочької Тетяни Григорівни на тему: «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності» відповідає спеціальності 052 Політологія, вимогам нової редакції Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів» (зі змінами) та вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами). Тому, авторка дисертації Кухочька Тетяна Григорівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Олена НОВАКОВА

04.05.2026 р.

Підпис професора Олени НОВАКОВОЇ засвідчує

Вчений секретар університету,
кандидат філософських наук, професор

Леся ПАНЧЕНКО